

Justitiedepartementet

Diarienummer Ju2022/01969

Yttrande över hemställan från Säkerhetspolisen om skärpta krav på underlag vid säkerhetsprövning

Härmed lämnar Akavia synpunkter på remiss i ovan rubricerade ärende.

Akavias medlemmar är ekonomer, jurister, samhällsvetare, personalvetare, kommunikatörer och IT-akademiker. De arbetar på olika befattningar inom både offentlig och privat sektor och kan därför, i olika skeden i sitt yrkesliv, omfattas av regelverket kring säkerhetsprövning.

Säkerhetspolisens förslag

I hemställan föreslås att 5 kap. 2 § säkerhetsskyddsförordningen (2021:955) stärks dels beträffande krav på utredning vid säkerhetsprövning, dels att det tydliggörs att den personen som prövningen avser ansvarar för att underlaget är tillräckligt. Därutöver hemställs att det av regleringen ska framgå att brister i underlaget eller avsaknaden av tillförlitliga uppgifter i sig utgör ett hinder för godkänd säkerhetsprövning.

Vidare anges att Säkerhetspolisen avser att göra ändring i 6 kap 4 § Säkerhetspolisens föreskrifter om säkerhetsskydd (PMFS 2022:1)

Förslagen innebär att vid säkerhetsprövningsintervjun ska – där lojalitet, pålitlighet och sårbarhet bedöms – särskilt vikt läggas vid utländskt medborgarskap eller annan anknytning till land som utgör ett säkerhetshot mot Sverige. Syftet med förslaget är att förtydliga faktorer som har betydelse i säkerhetsprövningen. Ändringarna gäller då personer har dubbelt medborgarskap eller annan anknytning till främmande makt. En anställning i säkerhetsklass 1 och 2 får bara innehas av den som är svensk medborgare – men en anställd kan ha dubbelt medborgarskap eller ha en annan anknytning till ett sådant land som utgör ett säkerhetshot.

Akavias synpunkter

Akavia har förståelse för behovet av att tydliggöra såväl som att förstärka regleringen och har därför inget att erinra mot ändringarna i sak. Däremot bör vissa förhållanden övervägas inför eventuella ändringar. Inledningsvis vill vi också kommentera förhållandet att det är regeringen som beslutar om vilka anställningar som ska placeras i säkerhetsklass, men att det är delegerat till ett antal myndigheter att själva fatta beslut om detta. Vilka myndigheter som har fått en sådan delegation framgår av bilaga till förordningen. Vi vill framhålla att varje beslut, om att en anställning ska skyddsklassas, behöver föregås av en noggrann bedömning huruvida klassningen är nödvändig och proportionerlig. Risken är annars att man utestänger kompetenta arbetstagare, som innehar dubbelt medborgarskap. Klassningen bör därför bara ske om

behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Akavia menar att förslaget kan försvåra kompetensförsörjningen eftersom fler befattningar blir säkerhetsklassade vilket i sin tur kan leda till att personer med utländsk anknytning/dubbelt medborgarskap utestängs – rekryteringsbasen blir med andra ord snävare.

Krav på djupgående kunskap hos verksamhetsutövaren om främmande makters intressen

Såsom Säkerhetspolisen framhåller krävs goda kunskaper hos den som ska göra bedömningen om eventuella hot föreligger. Det fordras en mycket djupgående kunskap för att kunna bedöma vilka intressen en främmande makt kan antas ha och hur det berör just den verksamhetsutövaren. Det är därför angeläget att en översyn görs för att säkerställa att det finns tydliga riktlinjer och lagrum att förhålla sig till under säkerhetsprövningsprocessen. Det är viktigt att upprätthålla en hög rättssäkerhet, transparens och förutsägbarhet dels i processen, dels i besluten. I hemställan understryks att det är angeläget att det tydliggörs hur verksamhetsutövarna ska förhålla sig i dessa frågor. Akavia ställer sig frågande till hur det säkerställs att det finns tillräcklig kompetens och kunskap, hos respektive verksamhetsutövare. Det saknas i hemställan en redovisning av detta.

Risk för diskriminering

Arbetsgivaren ska, enligt diskrimineringslagen (2008:567), arbeta för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett exempelvis etnisk tillhörighet. Akavia vill påpeka vikten av att säkerhetsprövningar sker med beaktande av förbudet mot diskriminering och anser att eventuella risker ur ett diskrimineringsperspektiv borde ha tydligare berörts i hemställan. Detta särskilt mot bakgrund av att det för närvarande saknas möjlighet att pröva ett beslut om säkerhetsprövning.

Ansvar för att lämna tillförlitliga uppgifter som kan ha betydelse för prövningen

I hemställan föreslås att arbetstagaren eller arbetssökande ska åläggas att lämna alla uppgifter som kan ha betydelse för prövningen till verksamhetsutövaren. Akavia ser inte anledning att invända mot detta men vill framhålla att det i möjligaste mån bör tydliggöras vad "alla uppgifter som kan ha betydelse" omfattar och vill här särskilt framhålla att detta bör framgå direkt av lagtexten. Frågor att ta ställning till kan vara hur långt bakåt i tiden uppgiftsskyldighet ska gälla, hur säkerställs att bedömningar är transparenta och vilken sorts uppgifter har betydelse? Det är viktigt att regleringen blir så tydlig som möjligt i detta avseende. Inte minst eftersom det är en självständig grund för att inte godkänna en arbetssökande eller anställd vid en säkerhetsbedömning. Akavia vill härmed framhålla behovet att bedömningarna präglas av rättssäkerhet och transparens. I detta finns också ett krav på förutsägbarhet för den som genomgår en bedömning.

För en godkänd säkerhetsprövning måste uppgifterna, oavsett om de härstammar från Sverige eller utlandet, dessutom kunna bedömas som "tillförlitliga". Avsaknad av tillförlitliga uppgifter eller andra brister i utredningen utgör hinder för en godkänd säkerhetsprövning. Akavia ställer sig frågande till hur en bedömning görs av att uppgifter är tillförlitliga. En otydlig reglering av vad som avses med tillförlitlig eller osäkerhet kring hur en sådan bedömning görs medför en risk för att verksamhetsutövaren använder detta som grund för att inte anställa, omplacera eller skilja någon från anställningen. Likaså kan oklarheter kring detta medföra att personer med viktig kompetens avstår från att söka anställning som är säkerhetsklassad.

Överprövning – rättssäkerhetsaspekten

Akavia vill framhålla att det finns skäl att överväga införandet av möjlighet för individen att begära överprövning av beslut om säkerhetsbedömning. Möjlighet till överprövning kan förhindra osakliga bedömningar, godtycklighet och felaktigheter och skapar rättssäkerhet men även transparens.

Det kan därvid noteras att Europakonventionen om mänskliga rättigheter, artikel 6, stadgar en individuell rättighet om en rättvis och offentlig opartisk domstolsprövning och genom 2 kap 19 § regeringsformen föreskrivs att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med konventionen. Det grundlagsfästa skyddet för den enskildes rätt i förhållande till det allmänna gäller även här. Verkan av ett säkerhetsprövningsbeslut kan medföra synnerligen ingripande konsekvenser för den enskilda men det saknas i dagsläget möjlighet att få ett beslut överprövat. Det som kvarstår, för den enskilda individen, är att driva en arbetsrättslig tvist för att få sin sak prövad – vilket kan medföra stora svårigheter och även bli kostsamt för individen.

Akavia anser att en statlig nämnd bör ha i uppdrag att överpröva beslut i säkerhetsprövningsärenden. Liknande konstruktion finns i form av personalansvarsnämnden inom statlig sektor som prövar om det föreligger grund för arbetsrättsliga åtgärder. Akavia föreslår att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden får ett utvidgat uppdrag och därigenom erhåller uppgiften att överpröva säkerhetsbeslut. Vi kan se att det finns behov av att offentlig- och sekretesslagen därför anpassas efter detta.

Skyddet för den personliga integriteten

Akavia vill avslutningsvis påtala vikten av att en avvägning görs mellan behovet av de nya reglerna och skyddet för den enskildes integritet. Eftersom säkerhetsprövningarna i de från säkerhetssynpunkt känsligaste fallen ska bygga på uppgifter som kan ha framkommit vid registerkontroller och särskilda personutredningar kan det antas att den personliga integriteten påverkas. En sådan avvägning är nödvändig mot bakgrund av bland annat artikel 8 i Europeiska konventionen för mänskliga rättigheter som stipulerar skydd för den personliga integriteten.

Sammanfattningsvis

Akavia ser inte anledning att regeringen skulle motsätta sig Säkerhetspolisens hemställan men önskar att de förhållanden som har angetts ovan tas under övervägande.

Patrik Nilsson, Samhällspolitisk chef Akavia

Anna Nitzelius, sakkunnig Akavia